

Det är ju bara ett frimärke, eller?

Ulf Nilsson

F 271 C
Stämplat
X-stad
26/7 49
Nst 59

Ibland hör jag att det är ju bara ett frimärke. Genom att titta på ett vanligt frimärke och se alla möjligheter att samla vill jag visa att man kan få ut så mycket mer. Och kanske förklara fascinationen av att samla. Jag vänder mig främst till de nyfikna så inbitna filatelister kanske finner mig övertydlig.

Jag har valt att använda Gustaf V profil höger, typ II 5 öre grön, som exempel tillsammans med några andra frimärken. Frimärket gavs först ut 23/1 1941 och är ett ståltryck efter teckning av Torsten Schonberg (1882-1970) och graverat av Sven Ewert (1895-1959). Torsten Schonberg var en känd tecknare som utöver frimärken gjorde bland annat karikatyrer och sportteckningar. Han finns även representerad på Nationalmuseum. Sven Ewert var anställd på dåvarande postverket från 1928 och graverade de flesta Svenska märken till sin död.

För att förenkla beskrivningen av frimärken när man handlar eller byter används Facit nummer som kommer från Facit katalogen, som gavs ut första gången 1947. Just detta märke har Facit nummer 271 eller förenklat F 271.

Plan

- 1 Introduktion
- 2-8 Utgåvor och tandningar
- 9- 12 FDC och Inrikes brev
- 4-19 Utrikes brev och freden
- 20-21 Stämplat berättar
- 22-23 Postala etiketter
- 24-26 Samlingsalternativ
- 27-30 Skador och tryckavvikelse
- 31 Annat är frimärke
- 32 Avslut

Referenser

- Handbok över Sveriges frankotecken 1855-1963, SFF
- Bra böcker lexikon 1979
- Nationalmuseum
- 1938 års jubileumsutgåva, Gustaf V 80 år, Valter Skenhall
- Facit Postal och Classic
- Svenska Skyddsperforeringar, SFF
- Varianthandboken 1938-49
- Dansk Posthistorisk Selskabs leksikon
- SSPD skrifter
- Häftessamlarna dokumentation

Olika utgåvor

Bandmärke

Frimärkena trycktes i en rotationspress, tillverkad av den Tyska firman Goebel, där märkena trycktes i en löpande process. I pressen finns ett planperforeringsverktyg som perforerar frimärkena.

Rullmärke, levererades i rullar om 100, 500 eller 1000 märken till postkontoren.

Häfte trycks på samma sätt men varannan tvärrad stift i präglingsverktyget avlägsnades och i en särskild häftmaskin skärs de och viks in i ett omslag. Omslagen kan variera lite i färg eller mer med olika tryck, strax mer om detta.

H56b

Olika utgåvor

Ark

Frimärkena trycktes också i Goebelspressen men perforerades som ark om 10*10 märken.

Just dessa märken kallas också beredskapsmärken då de trycktes upp i början av andra världskriget 1939-40 och fanns i reserv utifall att frimärksutgivning skulle hindras av kriget. De började användas 25/7 1946 efter kriget då man inte behövde reserven längre.

1 2 7 5 4

Olika utgåvor

Postmästarhäfte

Eftersom arken inte sålde så bra gjordes lokala häften på postkontoren. Dessa kallas allmänt postmästarhäften. Från ark revs två rader ut och tillsammans med marginalen klistrades in i ett omslag. I detta fallet blir det 20 märken till ett värde av 1 kr. Omslaget fick ofta en stämpel, i detta fall Stockholm 10/5 1948.

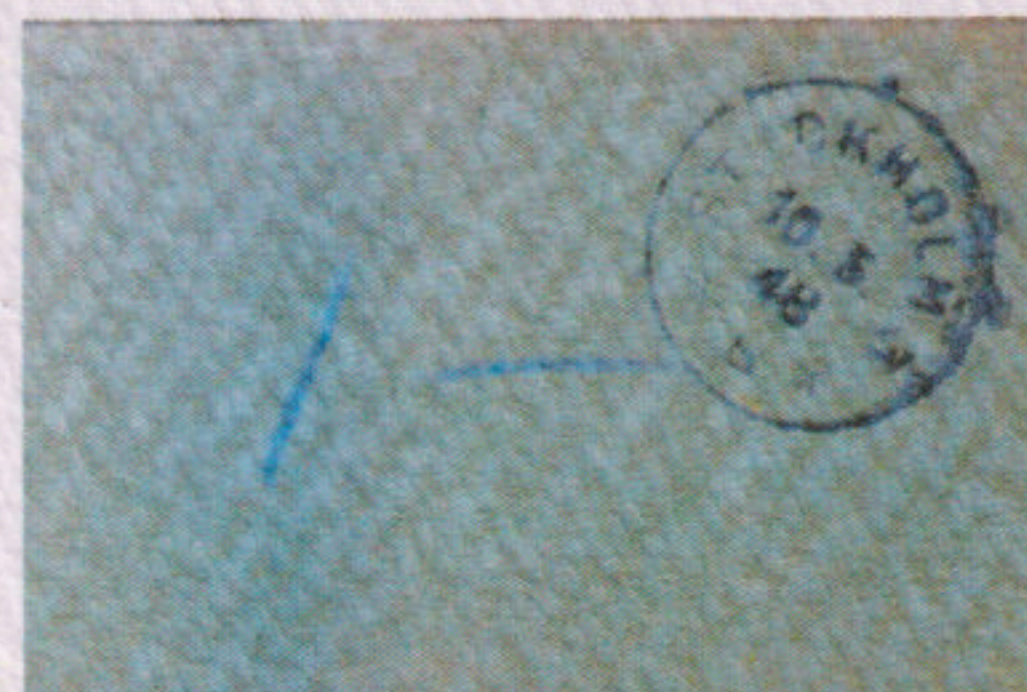
Detta gjordes enbart med detta märke i valörerna 5, 10 och 15 öre.

Tidigare har man tillverkat häften för hand, då centralt med tryckta omslag. Dessa var också ihopsatta med häftklammer med lösa fram och baksidor.

Postmästarhäfte H46

Omslagets framsida till höger

Olika utgåvor Häften

Då häften tillverkades i olika omgångar kan det bli skillnader i papperskvalitet och tryck. Både på omslag och själva frimärkena. Här visas två olika omslag.

H56A Grågrönt omslag

H56B Ljust Grågrönt omslag

Det finns också nyansskillnader i frimärkstrycket, här visas H56B med de tre nyanserna visade räknat från ovan a matt blåaktigt grön, b matt grön och c matt gulaktigt grön

Olika tandningar

Tvåsidig tandning

- När frimärket kommer från en rulle är det tvåsidigt tandat och tandningen kallas då A.
- Upplaga 415 196 700 ex

Tresidig tandning

- När frimärket kommer från ett block är det vanligen tresidigt tandat och tandningen kallas då B med tillägget v eller h
- Upplaga 116 337 000 ex

Fyrsidig tandning

- Är frimärket tryckt i ett ark är all sidorna tandade, tandningen kallas då C
- Upplaga 32 130 000 ex

Par

- Två tresidiga frimärken som sitter ihop kallas BB

Vilket skall man välja att samla på

- Oftast börjar man att samla på stämplat.

F 271
Stämplat
Karlshamn
26/7 49
Nst 59

- Enstaka märken

Det enklaste och vanligaste

- Par

Lite mindre vanligt att hitta

F 271
Stämplat
Borrby
30/1-42
Nst 58

- Block

Att hitta kompletta 4 block
är oftast ännu svårare
Fyrblock ur ark med marginal

F 271
Stämplat Stockholm
10/9-46
Nst 59

Förstadagsbrev

FDC First Day Cover

Förstadagsbrev kallar man brev som är stämplade på utgivningsdagen.

Antingen ett vanligt brev stämplat utgivningsdagen.

Eller ett där Posten eller någon frimärkshandlare gjorde detta på uppdrag. Ibland med motivtryckta kuvert. Oftast särskilt framtagna stämpel.

Sistadagsbrev

Om det finns förstadagsbrev så finns det förstås också sistadagsbrev. Detta är brev stämplade sista dagen en postort fungerar, alltså dagen innan nedläggning. Detta brev är från Klackberg i Västmanland, det var postort mellan 1/7 1900-31/3 1945. Poststämpeln var en cirkelstämpel av typ N33. Klackberg var en gruvort med flera järnmalmsgruvor, numera nerlagda och istället är det en skidort och naturreservat.

Helbrev

När man har ett helt kuvert med frimärket kallar man det helbrev. Man kan lära sig mycket från dessa med lite efterforskningar. Nästan alla gånger är bättre att låta frimärket sitta kvar på brevet än att blöta av det.

F 271
Stämplat
Västerås
18/12 47
Nst 45

F 271
Stämplat
Lund 2/4
42
Nst 59

Brevkort

Brevkort som trycks med frimärke på finns också. Dessa var avsedda att användas till enklare korrespondens. När detta brevkort trycktes var portot 10 öre men när det skickades hade portot ökat till 15 öre för lokalpost som detta är och därför har det kompletterats med 5 öre. Brevkortet trycktes mellan 24/9 46 - 31/3 48 i mer än 7,8 miljoner ex. Detta brevkort finns i valörerna 10 öre violett, 15 öre brun och 20 öre röd.

Brevkort 39 + F 271

Stämplat PKP353

Tåg Linköping-Vadstena 23/5 48

Nst 59b

Sorgebrev

Ibland hittar man brev med en svart ram, denna kan ha olika bredd. Detta är sorgbrev som meddelar någons bortgång eller inbjudan till begravning.

F 271
Stämplat
Broakulla
9/12 45
Nst 51

Nedan
F 271
Stämplat
Ronneby
10/6 42
Nst 35 Rullst

Utrikesbrev I

Även om 5 öre inte räckte till vid utrikes brev var de ofta kompletterande porto. Här är ett brev till Chile postat i Stockholm den 13/5 1948. Utrikesporto var då 30 öre upp till 15 gram, för varje ytterligare 20 gram blev det tillägg på 20 öre. I detta fall skulle det betyda vikt på $5 \cdot 20 + 15$ gram vilket skulle ge 1,30 kr varför brevet är överfrankerat med 5 öre?

F 271 + F 279+ F 294
Stämplat Stockholm 6
13/5 48
Nst 62

Utrikesbrev II

Här är ett brev skickat till Danmark 19/7 41 från Idre. Adressaten har tydligen flyttat och den 21/7 41 är det stämplat med Köpehamn OMK som är omkarteringspostkontoret där post mottogs och skickades vidare till annat postkontor. Det finns även svag lila stämpel under, även denna Köpenhamn omkarteringspostkontoret och ofullständig text ovan, troligtvis Kassebrev. Vilket visar att det behövt extra hantering av postkontoret, i det här fallet eftersändning på grund av flytt. På baksidan (bild) finns en "kontrolleret" tejp som visar att det öppnats av censuren i Danmark.

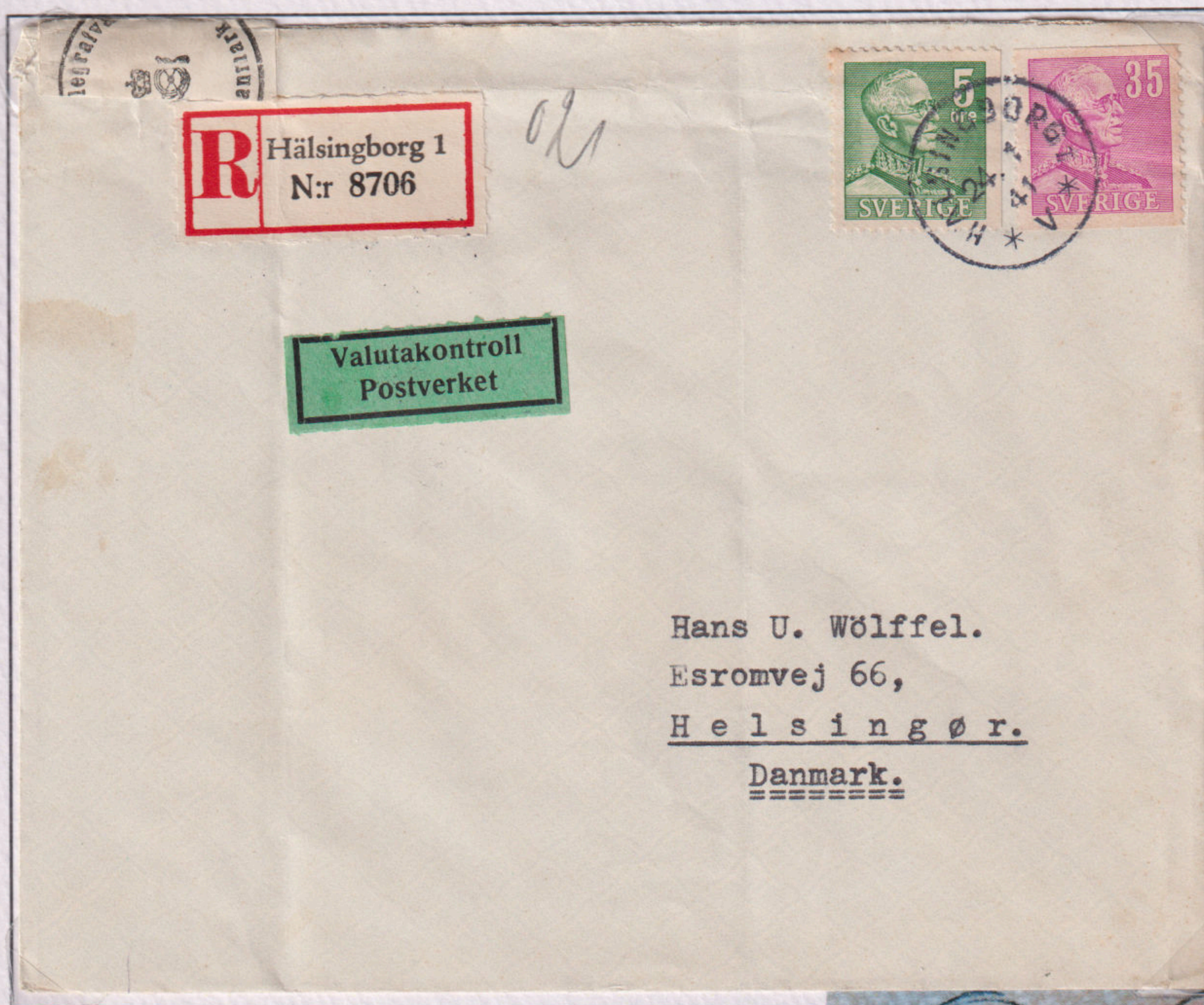

F 271
Stämplat Idre
19/7 41 Nst 59

Utrikesbrev III

Här är ett brev skickat till Danmark 24/1 41 från Hälsningborg. Här finns en Rek etikett från post-kontoret och en Valutakontroll etikett. Under andra världskriget fanns det bestämmelser som skulle förhindra att kapital skickades utomlands. Bland annat skulle alla brev som rekommenderades inlämnas öppna och efter att postkontoret kontrollerat att det inte fanns värdehandlingar eller pengar i kuvertet förslutas och förses med denna etikett. På baksidan (bild) finns en "kontrolleret" tejp.

F 271 + F 280

Stämplat Hälsingborg

24/1 41

Porto 20 öre + rek 20 öre

Nst 62

Ankomststämplat

Helsingør

27/4 41

Det är ju bara ett frimärke, eller? Ulf Nilsson

Utrikesbrev IV

Här är ett brev skickat till Portugal 21/8 43 från Laholm. Här finns en luftpost etikett och på vänster sida tejp och stämpel OKW med svastika.

OKW står för Ober-Kommando der Wehrmacht vilket visar att brevet genomgått tysk censur på väg till Portugal då någon direktflyg inte fanns.

Rätt frankerat med 4 fem öres F271 och ett 20 öres F 276 vilket ger ett porto på 40 öre. 30 öre porto till utlandet (utom Norge och Danmark) med 10 öre luftposttilägg.

F 271 + F 276

Stämplat Laholm

21/8 43

Nst 22 (par) och Nst 59

Utrikesbrev V

Här är ett brev USA 8/11 43 från Södertälje. Här finns en luftpost etikett och på vänster sida banderoll med texten Opened by Examiner 4554.

Frankerat med 5 öre F271, 10 öres F 273 och 90 öre F 293 vilket ger ett porto på 1,05 kr. 30 öre porto till utlandet (utom Norge och Danmarnark) med 10 öre luftposttillägg. Resten viktillägg

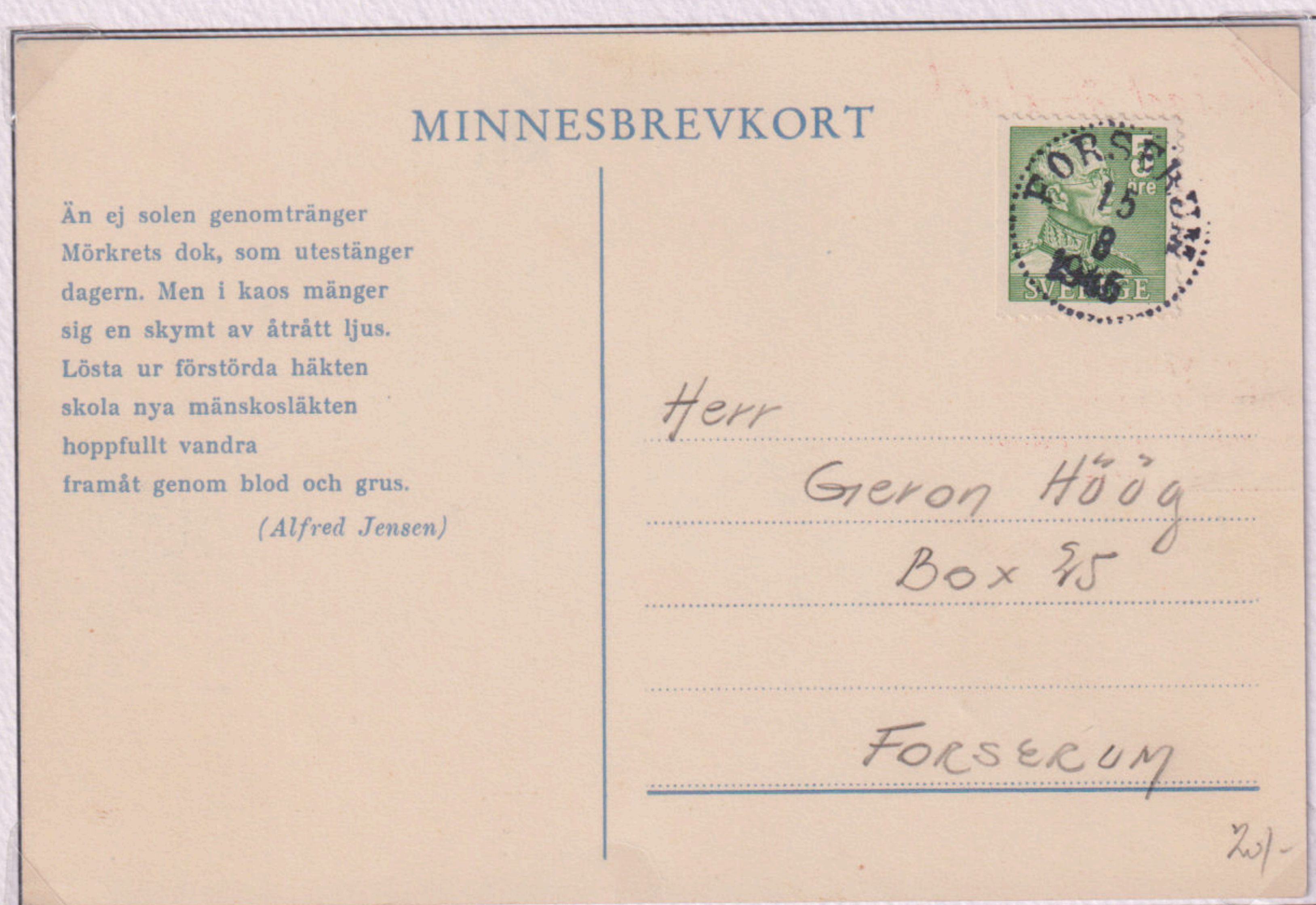
F 271 + F 276 + F293
Stämplat Laholm
21/8 43
Nst 59

Det är ju bara ett frimärke, eller? Ulf Nilsson

Fredsvykort

Flera av de senast presenterade försändelserna har varit skickade och påverkade av andra världskriget så det är trevligt att avsluta breven med ett vykort som firar att Kriget är slut. Detta har tryckts med året 1945 och datum har lämnats öppet. Poststämplat Forserum 15/8 1945 och adresserat Forserum.

F 271

Stämplat Forserum

15/8 45

Nst 22

Vad stämplarna kan berätta

En PKP stämpel, användes på tåglinjer och avser postkupe där posten sorterades.

En LBR, Lådbrevstämpel, visar att brevet lagts i en postlåda.
F 274
Lokalporto 10 öre
Dubbel stämplat Kristianstad 21/12 43.
Svag stämpel under oläsligt-lund 20/12 43.

Vad stämplar kan berätta

Ovanliga stämplar

Special stämplar kan beställas till olika evenemang från posten. Exempel på andra stämplar som oftast inte används på dessa frimärken finns nedan.

Här är ett brev med en utställningsstämpel, Uppsala ungdomens frimärksutställning 24/10 42.

Stämpel Makuleras på brevklipp
Ingen datering

Stämpel
Fältpost 143
11/4 41

Vanligen används militärbrev i Fältpost och att vanliga frimärke stämplas med en fältpoststämpel är ovanligt. Fältposten har funnits sedan 1800-talet och den första stämpeln kom 1871.

Vad extramärken kan berätta

Här är ett brev med ett lösenmärke på. Brevet är frankerat med 5 öre men korrekt porto är 20 öre. Då krävs mottagaren på dubbla mellanskillnaden 30 öre.

F 271

Inrikesporto 20 öre

Skara 15/3 44 Nst 35 Rullstämpel

Lösen stämplat Korsnäs oläsligt datum

Vad extramärken kan berätta II

Här är ett brev med en postförskottsetikett och rek etikett på. Brevet är frankerat med 65 öre. När man letar efter Gösta Sahlin får man reda på att han låg i flottan och senare hade en karriär inom gruvindustrin, vid denna tid arbetade han åt försäkringsbolaget Thule.

F 271 + F 369

Stockholm 25/8 46

Porto 20 öre, postförskott 25 öre, rektillägg 20 öre

Nst 59

Hembygdsfilateli

Att samla på frimärken och annat från sitt egen omgivning är oftast lite roligare. Att hitta motiv på frimärken är kanske inte alla förunnat men stämplat från olika orter finns bland de äldre märkena. Många mindre orter hade egna postkontor med egen stämpel. Sedan kan man hitta både vykort och brev med lokal anknytning.

Stämplat Eslöv 8/7 1949
Lokalporto 15 öre
Ystadmotiv och daterat
Ystad fredag men
stämplat i Eslöv.

Hela serien

Många frimärken gavs ut i olika valörer och färger och man pratar då om en serie märken.

Här är exempel på alla frimärken i denna serien.

F 269

F 270

F 271

F 272

F 273

F 274

F 275

F 276

F 277

F 278

F 279

F 280

F 281

F 282

F 283

Motivsamling

Motivsamling kallar man det när alla frimärkena har ett gemensamt motiv, i detta fall Gustav V.

F 83

F 208

F 271

F 99

F 228

F 344

F 149

F 376

F 184

F 267

F 383

Skadade frimärken?

Ibland hittar man frimärken som synes vara skadade, det kan handla om att blivit avklippta eller perforerade. Är frimärket skadat är det ofta ointressant men det kan handla om avsiktlig behandling. Det fanns tidigare automater som använde rullmärken och klippte dessa automatiskt.

Två exempel syns nedan där det ena brevet är försett med korrekt skurna märken och det andra har klippet kommit fel.

Perforering eller Perfin

Ibland kan man stöta på frimärken som är perforerade. I vissa fall kan det vara själva brevet som blivit kasserat men det kan också vara det som kallas perfin. Detta var ett sätt för enskilda företag att försäkra sig om att inköpta frimärken enbart användes för korrespondens i tjänsten. Varje företag hade sitt egna mönster och stansade själva märkena. Perforeringen kan sitta på olika sätt och även omvänt.

I detta fall är det Ångpanneföreningen som perforerat frimärket.

F 271
Perfin
Å.P.F.

F 273
Perfin
Å.P.F.
Omvänd

Centrering

När man tryckte frimärkena blev det ibland lite fel i passningen mellan motivet och hur perforering och skärning gjordes. Här är nio märken där man tydligt ser hur centringen kan variera.

Feltryck

I och med mängden frimärke som trycks slits tryckplåtarna och kanske skadas i hantering varefter det uppkommer feltryck på märket. Ofta sorteras dessa bort men inte alla. Här är några exempel på plåtskador och dubbelprägling som finns på detta märke. Detaljbilder manipulerade för att framhäva detaljer.

Benämningar enligt varianthandboken 1938-49.

PmA 6:1

PmC 1:1

Dp E 8:1

Dp I 9:1

Dp R 13:1

En annan avvikelse kan också vara perforeringen i detta fall ser vi hur denna blivit ofullständig. Tittar man i detalj ser man hur nålen nått pappret men inte gått igenom.

Annat än frimärken

Ibland kan man hitta annat än frimärken och vykort som har samma motiv eller kan knytas till frimärket.

Frimärksplakett utförd i brons i begränsad upplaga
Stålgravyr av Czeslaw Slania (1921-2005).
Utgiven 1975

Tar det aldrig slut?

Det bestämmer du själv.

Din samling blir så omfattande som du själv bestämmer.

Det finns alla möjligheter att variera hur du vill samla, man kan ju också nöja sig med ett märke.

Men säg inte att det är ju bara ett frimärke

